

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta humanitních studií

Bakalářská práce

Tetování včera a dnes

Posuny ve funkcích tetování v různých tradicích a v
současnosti

Autor: Veronika Jindřichová

Vedoucí: PhDr. Václav Hájek PhD.

Praha 2023

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze:.....

Podpis:.....

Poděkování: Ráda bych poděkovala vedoucímu bakalářské práce, PhDr. Václavu Hájkovi PhD. za odbornou přípravu, metodologickou pomoc a inspiraci při zpracování práce. Dále bych chtěla poděkovat rodině a přátelům za podporu a trpělivost.

Obsah

ABSTRAKT.....	0
1 ÚVOD.....	1
1.1 METODIKA A LITERÁRNÍ REŠERŠE.....	1
2 TEORETICKÁ ČÁST	2
2.1 CHARAKTERISTIKA TETOVÁNÍ A ZÁKLADNÍ POJMY	2
2.2 FUNKCE TETOVÁNÍ	3
2.2.1 <i>Funkce individualizační</i>	4
2.2.2 <i>Funkce statutárně-hiearchická</i>	4
2.2.3 <i>Funkce sociálně-skupinová</i>	4
2.2.4 <i>Funkce komunikačně-identifikační</i>	5
2.2.5 <i>Funkce léčebně-preventivní</i>	6
2.2.6 <i>Funkce magicko-náboženská</i>	6
2.2.7 <i>Funkce estetická, dekorativní a erotická</i>	7
2.2.8 <i>Funkce rituální</i>	7
2.3 HISTORIE TĚTOVÁŽE	8
2.3.1 <i>Evropa</i>	8
2.3.2 <i>Asie</i>	13
2.3.3 <i>Afrika</i>	22
2.3.4 <i>Amerika</i>	25
2.3.5 <i>Tetováž v zamrzlých oblastech</i>	28
2.3.6 <i>Tatuáž v Austrálii a Oceánii</i>	29
2.4 SÉMIOLOGIE, VIZUÁLNÍ SÉMIOTIKA A SÉMIOTIKA TETOVÁNÍ	31
ZÁVĚR.....	34
3 BIBLIOGRAFIE.....	35

KLÍČOVÁ SLOVA

Tetování, sémiotika, funkce, kultura tetování, sebe prezentace, tělesná modifikace, historie tetování

KEYWORDS

Tattoo, semiotics, function, culture of tattoo, self-presentation, body modification, tattoo history

ABSTRAKT

V úvodu práce se projevuje snaha vymezit tetování jako pojem a základní pojmy s tatuáží související. Samotná práce pak zachycuje fenomén tetování jakožto sociokulturní jev, který je rozšířen po celém světě. Cílem práce je podívat se zblízka na bohatou světovou historii a společenský, náboženský a estetický význam tetování v různých sociokulturních společenstvích. Dále má za úkol přiblížit funkce tetováže. Rovněž má popsat sémiotiku, motivaci k tetování a také nahlédnout na symboliku tatuáže. Na závěr se autorka zabývá změnami forem a funkcí, jimiž tetování napříč časem prochází.

ABSTRACT

There is an effort to define tattoos as a concept and basic concepts related to tattooing in the introduction, The itself work then captures the phenomenon of tattooing as a sociocultural phenomenon that is widespread throughout the world. The aim of this work is to take a closer look at the rich world history and the importance of social, religious and aesthetic tattooing in various socio-cultural communities. It also aims to approach the tattoo functions. It also has to describe semiotics, motivation for tattoos and also look at the symbolism of tattoos. I'm going to follow up changes of form and functions which a tattoo passes across the time in the last part.

1 ÚVOD

Tetování je fenomén, prostupující mnoha kulturami po celém světě. Lidé už odpradávná používali různé zkrášlovací tělesné modifikace a tetování je jednou z nich. Tetováž je v mnohých kulturách součástí přechodových rituálů, jelikož působí bolest a má souvislost s prolitím krve.

Tetování lze brát jako prostředek pro zkrášlení těla, vyjádření vlastní individuality, ale také jako způsob přiřazení se k určité komunitě či společnosti (například motorkářské gangy). Přesto že je tetování tak pradávnou a rozšířenou záležitostí, najdou se i dnes lidé, kteří se na něj dívají s despektem a opovrhují jeho nositeli. Takový pohled na tetování mohla podpořit některá náboženství neschvalující tetováž či politické režimy, které tetování považovaly za znak kriminálních a deviantů (například komunismus).

Tatuáž jako fenomén lze zahrnout do sféry neverbální komunikace. Ta s sebou nese výměnu znaků a významů, a proto se jí lze zabývat z hlediska sémiotiky. V tatuáži sestávají jednotlivé znaky jednak z tetování samotného a jednak z nositele a umělce, který tatuáž tvoří. Význam je pak vytvářen hlavně pozorovatelem spíše než nositelem, který dává tetováži určitou interpretaci a význam na základě souvztažnosti znaků, kterou lze určovat i podle umístění na těle, či vztahu k jinému tetování. Tatuáž je tedy vždy interpretována na základě toho, kdo je jejím pozorovatelem a z jakého východiska pozorování probíhá.

Dnes existuje nepřehledné množství technik a stylů a tatěři, tedy ti, co tetování tvoří, se snaží o stále lepší a zajímavější tetováže. Ty mají hodnotu estetickou, individualizační, ale taktéž významovou – pro svého nositele tudíž mívá tetování hlubší význam, který může být velice osobní.

1.1 Metodika a literární rešerše

Jedná se o teoretickou práci, která je založena hlavně na rešerši literatury. Při hledání primárního zdroje probíhá vyhledávání pomocí jmen autorů, kteří se problematikou zabývají (například Rychlík) a klíčových slov (viz výše).

Jeden ze základních pramenů v českém jazyce je publikace etnologa Martina Rychlíka *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla* z roku 2005. V tomto díle autor komplexně probírá problematiku tetování, historii, techniky a současný výzkum v západní

společnosti i kmenových národech. V roce 2014 vyšla další z Rychlíkových studií *Dějiny tetování*. V této knize autor upravil poznatky z předchozí knihy.

Jednou z prvních publikací, která v ČR vyšla, pak bylo dílo *Umění tetování* (Ferguson a Procterová, Rebo, 1998). Díky této publikaci lze sledovat vývoj tetování od devadesátých let, zaměřuje se na techniku i jednotlivé motivy.

Ačkoliv je tetování atraktivním tématem a zabývala se jím celá řada významných vědců, cestovatelů, sběratelů kuriozit nebo i fanoušků, neexistuje mnoho knih, které by se jím zaobíralo. Pokud pomineme fotografické publikace, textově kvalitních publikací bývá málo. V českém prostředí je nabídka velmi chudá a podrobnější fakta o samotné technice, dějinách, ornamentech či sociálních funkcích v knihách většinou chybí. (Martin, *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*, 2005)

Více publikací lze nalézt mezi zahraničními autory. Často se zaměřují na lokální tetování a rituály s ním související, nicméně lze nalézt i všeobecnější tituly popisující historii a kulturně-sociální funkce.

Z hlediska zabývajících se historií tetování tak můžeme uvést například *Tattoo history: A Source Book* (Juno Books, 2001) Stevea Gilberta. Zde se autor snaží shrnout vývoj tetování v různých oblastech.

Další publikací zabývající se tetováním je *The History of Tattooing* (1925). Autorem díla je britský historik a antropolog Wilfrid Dyson Hambly. Kniha poskytuje ucelený pohled na historii, významy a funkce tetování.

Další informace se pak dají dohledat i ve specializovaných časopisech, v českém prostředí lze zmínit například *Art magazín Tetování*, kam přispívali i autoři jako Martin Rychlík či Pavel J. Hejátko.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Charakteristika tetování a základní pojmy

Tetování je umění, ale zároveň tak trochu i lékařský zákrok. Během něj se jeden milimetr pod kůži vpichuje jehlou inkoust. V odborné terminologii jde o takzvanou mikro-pigmentovou implantaci. (administrator, 2019) Tetovací přístroj provede až 3500 vpichů za minutu.

Tetování (jinak také tatuáž, tetováž či hovorově kérka) je jedním z nejstarších způsobů zdobení lidského těla. V dávných dobách mělo zásadní kulturní funkci, kterou dnes nahradila spíše funkce módní/estetická. V dnešní době se ale stává běžnou součástí lidského těla, a už se tedy tak často nesetkáme s jeho zavrhováním. I když se nedá opomenout, že v některých společenských skupinách, například v náboženství křesťanském či judaistickém je tetováž stále nežádoucí.

Základ slova tetování je přítomen snad ve všech jazycích a pochází z tahitského slova *tatau*, což znamená označovat, samojského *tautau*, což znamená kreslit, či malajského *tatu*, tedy výrazu pro ránu. Roku 1769 se britský objevitel James Cook s tímto druhem domorodého zdobení seznámil a základ tohoto slova prosadil do hlavních světových jazyků. Uveďme si zde několik příkladů, jak se tetování řekne v jiných jazycích: německy *tätowierung*, rusky *tatuirovka*, španělsky *tatuaje*, maďarsky *tetoválás*, slovensky *tetovanie* a litevsky *tatuiruoė*. Základ slova lze tedy opravdu poznat v různých jazycích. Slovo tetování označuje podle knihy Encyklopedia Britannica „Stálou a nepostradatelnou kresbu či ornament vytvořený na těle vpravením barviva pod kůži nositele.“¹

Tetování se postupně stalo velmi populární. Tetovat se nechávají i lidé, které by ještě před pár lety nenapadlo, že dnes budou potetovaní. Objevují se nové styly, noví tatéři, nové názory na to, co tetování je nebo může být. Tatuáž je kolosálním oborem, je jedinečnou, nesnadnou formou umění, protože existuje na žijícím pohyblivém plátně. Touha lidí zdobit sama sebe zdá se být jednou z nejzákladnějších cest, která lidský rod odlišuje od ostatních tvorů a tetování je odrazem této touhy. (Ferguson Henry, 1998)

První české profesionální tetovací studio vzniklo dva roky po revoluci v roce 1991. Prvním odvážným byl Vladimír Framz, který si otevřel studio v Praze. Poté se postupně začala otevírat další studia po celé republice. (Ferguson Henry, 1998)

2.2 Funkce tetování

Funkce tetování úzce souvisí s motivací k tetování – tedy co člověka vede k tomu, aby se nechal potetovat? V současné době je asi největší motivací funkce estetická. Tetování se člověku jednoduše líbí, a proto si ho nechá zvěčnit do kůže. Motivace v dnešní době se

¹ RYCHLÍK, Martin. Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005. 350 s. Dějiny odívání. ISBN 80-7106-780-6. S.27

příliš neliší od dob minulých, i když některé funkce dnes existují v modifikovaných podobách, či pomalu zanikají. Některé staré tradice jsou však stále aktuální.

Martin Rychlík, stejně jako další autoři (například Steven Gilbert ve své studii *Tattoo history: A Source Book*, 2000) ve své knize *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla* rozděluje funkce tělesných modifikací do následujících osmi skupin.

2.2.1 Funkce individualizační

Tetování je vlastně taková zpráva o minulosti jedince, o tom, co prožil a má pro něj význam. Je tedy výpovědí o jedincově osobnosti. Jako příklad takového zdobení v původní společnosti lze zmínit maorské tetování *moko*, které sloužilo jako úkaz jedinečnosti, důstojnosti a vážnosti. Maorští náčelníci svou tetováž dokonce používali jako osobní podpis. Tetování je zkrátka způsob jak říci, že jsme výjimeční. Klasické osobní vzory se proto váží ke koníčkům, zájmům, přezdívkám, jménům idolů, přátel, žen, mužů, dětí, znamením zvěrokruhu, k členství v různých sociálních, etnických nebo profesních skupinách. (Martin, *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*, 2005)

2.2.2 Funkce statutárně-hiarchická

Podle typu zdobení, velikosti a umístění na těle bylo možné zjistit společenský status, věkové zařazení či informace, zda má jedinec za sebou přechodový rituál dospělosti. V preliterárních společnostech slouží tetování či pomalování těla k odlišení postavení v hierarchii.

U žen a mužů na Markézách bylo takové tetování, které předcházelo manželskému obřadu, znakem schopnosti jedince zvládat sociální roli muže a ženy, manžela a manželky. Stejně tomu bylo u manželek japonských Ainů, které rozšiřovaly dětskou tatuáž kolem úst na dospělý „knír“. Podobně tetování odlišovalo věkové stupně dívek i na Palauských ostrovech, kde bylo stáří ženy identifikováno s různými motivy. Stejný účel mělo tetování u Inuitů, kde žena dostala tuto stálou ozdobu s první menstruací. Pubescentní tetováží byl přikládán silný význam, což dokazuje zpráva z jednoho pacifického ostrova. Pokud se zde narodilo dítě matce bez tetování, zajišťující status ženy, bylo nemilosrdně usmrceno. (Martin, *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*, 2005)

2.2.3 Funkce sociálně-skupinová

Tato funkce je v dnešní době jednou z nejrozšířenějších. Tetování ukazuje příslušnost k různým společenským skupinám – kmenovým, náboženským, profesním. Tetováž odlišuje jedince od ostatních a přiřazuje ho k dané skupině. Specifické tatuáže tedy

můžeme nalézt u skinheadů, japonské mafie Jakuza, ruské mafie, fotbalových a motorkářských gangů.

První křesťané nosili malé křížky a tento zvyk se stále drží u egyptské křesťanské minority. Domorodci v Súdánu plasticky tetují své děti, aby je odlišili od dalších etnik. Indiánky kmene Karažá nosí od puberty znak kmene vytetovaný na tváři, indiánské ženy západního pobřeží Severní Ameriky rozlišovalo tetování na bradě podle stupňů rodinného stavu. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005)

Dalšími typickými nositeli tetování se sociálně-skupinovou funkcí byli vojáci a námořníci. V symbolice převládaly mořské panny, kotvy, srdce, státní vlajky, kompasu či vojenské insignie. (Radomír, 2005)

2.2.4 Funkce komunikačně-identifikační

Tetování je specifický neverbální způsob komunikace. Vyjadřuje naše postoje, hodnoty, názory a příslušnost. Tato komunikace může probíhat pouze jednostranně, a dokonce může být i nedobrovolná – jako příklad lze uvést vězně koncentračních táborů a jejich čísla na předloktí, zkratku GAL pro galejníky, trestanecká písmena podle provinění, pirátská označení atd. Příkladem dobrovolné identifikační funkce může být vězeňské tetování. V současnosti pak využívají tuto funkci v tetování různé gangy, například motorkářské nebo kriminální.

Komunikačně-identifikační funkce však nemusí být nutně spojena jen s negativními konotacemi. Lidé mohou svým tetováním dávat najevo i pozitivní svědectví o vlastní osobě, výjimečných činech, či válečných schopnostech. Mořští Čukčové si například nechávali potetovat klouby po zabití polárního medvěda, ženy v Jižní Americe se nechaly potetovat, jestliže porodily určitý počet mužských potomků. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005) V dnešní době lze hovořit o tzv. vojenském tetování, které má stejně dlouhou a pestrou historii. K vojenským motivům se řadí znaky armádních jednotek, státní vlajky a symboly různých druhů ozbrojených sil. (Vince, 2010)

Jak vyplývá z předchozího textu, funkce komunikačně-identifikační je úzce spojená s funkcí sociálně-skupinovou, kterou se lidé identifikují v rámci různých společenských skupin.

2.2.5 Funkce léčebně-preventivní

Tato funkce je pravděpodobně společně s funkcí magicko-náboženskou jedna z nejstarších. Nejstarší evropská potetovaná mumie, slavný Ötzi měl na svém těle mnohá tetování, která měla podle vědců sloužit právě v rámci léčebně-preventivní funkce. Potetovaná byla místa, která byla v průběhu života poraněna, ale také akupunkturální body. Tento typ tetování byl rozšířen hlavně v Pazyryku – do barev se zde míchaly léčivé byliny. Léčebná tetováž se dodnes praktikuje hlavně v Africe, jinak je ale v současné době tato funkce spíše upozaděna a tetování se považuje za zákrok, který s sebou nese jistá zdravotní rizika. Od 19. století byla tetováž spojena s přenosem syfilidy či žloutenky, později viru HIV. V dnešní době už se toho nemusíme obávat, stačí zvolit tetovací salon s dobrou pověstí a tatérem. Ten musí striktně dbát na hygienu tetování. Oproti tomu Fiksa ve své knize *Piercing* tvrdí, že funkce léčebně-preventivní není jen záležitostí minulosti, ale přesahuje i do doby moderní. To má doložit tetování pro diabetiky, s kterým přišli vědci z texaské A&M University a chemického inženýrského institutu Penn Univerzity. Díky tomuto tetování lze sledovat hladinu cukru v krvi. (Radomír, 2005)

Rozšíření víry v léčivé účinky tetováže bývalo ve světě poměrně časté a lze je doložit různými etnografickými případy. Jako příklad lze uvést ostrov Borneo, kde mělo tetování na prstech a zápěstích odhánět choroby. Dalšími doklady jsou například nomádké kmeny v Jemenu a africkém Maghrebu, kde si tetovali dlaně i obličej. Terapeutická tetováž je dodnes typická pro některé africké a indické kmeny. Velký význam mělo tetování pro Inuity, kde k léčbě bolestí očí i zlepšení zraku sloužily linky přes oční víčka a krev z tetování byla považována za léčivou. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005)

2.2.6 Funkce magicko-náboženská

Tato funkce je typická převážně pro preliterární společnosti. V kmenových představách bylo tetování spojeno se získáním magických schopností nebo ochrannou silou. Zde můžeme uvést vzory zvířat, které měly chránit svého nositele a předávat mu své schopnosti, sílu a charakteristiku. Například Matseové, peruánští indiáni věřili, že podobá-li se člověk jaguárovi, získá jeho sílu a lovecké schopnosti. Proto si nechávali vyzdobit obličej jaguářími tetováními a fousky.

Za samotný magický akt pak byla považována i samotná tvorba tetování. U toho se nacházely různé magické předměty, amulety a talismany. Například na území Barmy byla

k tetovacímu nástroji připevněna soška boha, který má člověka během zákroku ochraňovat. (Radomír, 2005)

Náboženská funkce je spojena s tetováním bohů, náboženských symbolů a amuletů. První křesťané si nechávali vytetovat křížky či nápis INRI. Později však bylo tetování v souvislosti s křesťanstvím spíše tabuizováno. Magicko-náboženská funkce tetování se v současnosti s globálním poklesem religiozity spíše vytrácí. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005)

2.2.7 Funkce estetická, dekorativní a erotická

Funkce estetická, dekorativní a erotická je v současném prozápadním světě jednou z nejdůležitějších funkcí tetováže. Pro svou zjevnost je provázána s dalšími funkcemi. Ani estetizace však nemusí být provázána čistě pozitivním nábojem – u mužů mohlo tetování sloužit k zastrašení nepřítele. U žen je tetování spojeno s výrazem krásy a erotiky. Pro příklad můžeme opět uvést maorské tetování *moko*, které pro dívky znamenalo ideál krásy a zvyšovalo jejich fyzickou přitažlivost. Některé motivy a umístění pak mají přímou souvislost se sváděním (například tribalové tetování nad kostrčí). Z etnografického hlediska pak vědce zaujalo tetování, které mělo nahrazovat oblečení na různých částech těla. Například Kajané měli na ruce tetování připomínající krajkové rukavice a Samoští obyvatelé měli od pasu ke kolenům vytetované modré kalhoty. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005)

2.2.8 Funkce rituální

Rituální funkce úzce souvisí s funkcí magicko-náboženskou. Patří sem hlavně iniciační přechodové rituály, které probíhají v období dospívání jedinců – u dívek obvykle s první menstruací, u chlapců se to liší v závislosti na kultuře. Francouzský etnolog Arnold van Gennep rozděluje samotný přechod do tří částí. V té první dochází k odpoutání se od minulého stavu (preliminarita), ve druhé je dotýčný na prahu (marge) a ve třetí vstupuje do nového stavu bytí (postliminarita). Důležitou součástí těchto rituálů je trvalé znamení (např. skarifikace nebo tetování), jež dokazuje, že jedinec rituálem prošel – je tedy statečný, zralý a odvážný. Samotný akt bolesti a krveprolití je zde považován za posvátný. V minulosti byl akt bolestivý hlavně z důvodů používání k tetování primitivních nástrojů, jako jsou dlátka, kamenné hroty, ostrá dřívka opracované zuby a další. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005)

Za příklad zastupující tuto funkci můžeme uvést tetovací ceremoniál na Marshallových ostrovech. Před tetováním bylo nejprve obětováno jídlo bohům, výměnou za tetování. Ti, jenž měli být tetováni strávili noc v domě, který byl postaven jako dar bohům. Rituál samotného tetování byl započat modlitbou či slibem. Jedinec byl pak tetován několik týdnů i měsíců, přičemž byly mezi jednotlivými sezeními tetovací pauzy, aby se rány alespoň částečně zhojily. Děti a mládež na Marshallových ostrovech měly několik linek na nohou a rukou, když pak dosáhly dospělosti prošly rituálem, aby bylo tetování kompletní a staly se tak plnohodnotnými dospělými členy společnosti. (Rudolph, 2007)

2.3 Historie tetování

Dá se říci, že tetování se datuje od počátku historie lidstva. Zdobení těla z náboženských, rituálních, estetických a dalších důvodů se objevilo na samém počátku lidské existence a pokračuje do současnosti. (Meyline, 2018)

V následujících kapitolách je rozebrán sled historie tetování v různých geografických částech světa.

2.3.1 Evropa

2.3.1.1 Pravěké tetování v Evropě

První tetování se objevilo už v prehistorii. To dokládá nález mumifikovaného těla pravěkého bojovníka, které bylo 5300 let uvězněné v Similaunském ledovci. Tělo bylo nalezeno v italských Alpách v roce 1991. Bojovník měl malé schématické značky a kloubech. Vědci se domnívají, že tyto značky mohly být vytvořeny z léčebných důvodů, aby muži ulevily od bolestí kloubů. (Meyline, 2018) Tato mumie, později pojmenovaná Ötzi podle místa, kde byla nalezena, je prvním přesvědčivým důkazem o tetování v historii. Na těle mumie bylo objeveno přes čtyřicet různých tetování. Tetovaz byla tvořena jednou paralelní řadou linií, které pokrývaly jeho páteř, pruhy na kotníku a křížky nad pravým kolenem. Podle testování tkáně bylo zaznamenáno, že technika tetování v době kamenné byla podobná dnešním metodám. Do kůže bylo ostrým nástrojem vpichováno kašovitě barvivo, které obsahovalo saze a krystalky minerálů z kamenů v ohništi. (Martin, Dějiny tetování, 2014)

Van Dinter ve své publikaci *Tatau: Traditionelles Tätowieren weltweit* (2009) zmiňuje, že ve francouzských jeskyních Fées v Chatelperron byly v roce 1867 zaznamenány zásobníky černých a červených pigmentů stejně jako ostré kamenné nástroje, staré asi 12 000 let. Podobné nástroje byly nalezeny také v jeskyních v Portugalsku a Skandinávii.

Tvar a velikost těchto nástrojů naznačují, že mohly být použity k tetování. Dalším možným důkazem tetování se staly šídlové nástroje, jež se nacházely v severských hrobech a které doložil archeolog Sophus Müller roku 1897. Údajné tetovací jehly byly nalezeny v Portugalsku či ve Francii roku 1867. (Nikola)

Doklady o tetování lze nalézt i na různých pravěkých sochách a figurkách. Zůstává samozřejmě otázkou, zda tyto vrypy nejsou jen řemeslným propracováním figurek, či nezobrazují jizvy na těle. Nicméně mnohé z těchto zdobení je vědci považováno za tetování. Za příklad může posloužit takzvaný Lví člověk a Lví dáma z německého Stadel-Höhle, kde byly nalezeny roku 1939 a jejich stáří se odhaduje až na 32 000 let. O ozdobných modifikacích těla zde svě (PainfulPleasures, 2015) dčí šikmé zářezy na pažích. Jiné interpretace však uvádí, že se jedná spíše o jizvy po zranění od šelmy. Náznaem prehistorických tetováží mohou být také nástěnné malby a drobné předměty v La Marche poblíž západofrancouzské obce Luccas-les-Chateaux, které jsou staré asi 15 000 let. Dalšími artefakty jsou šesticentimetrové Venuše z Hohle Fels, nalezené roku 2008, které mají na nadrech, tríslech a břichu vodorovné vrypy. (Martin, Dějiny tetování, 2014)

2.3.1.2 Tetování ve starověkých pramenech Řecka a Říma

Ze zpráv řeckořímských historiků můžeme vyčíst, že východoevropské kmeny se tetovaly. Pro Dáky a Thráky znamenalo tetování společenský status. Thrácké tetovací umění tíhlo ke geometrizaci a ornamentalizaci. (Jan, 1990) Poté co si Thráky podmanili Římané v prvním století našeho letopočtu, bylo tetování v jižní Evropě degradováno na znak otroků a trestanců, Řekové a Římané ho považovali za barbarské. (Martin, Dějiny tetování, 2014)

2.3.1.3 Tetování v Británii

Název Britannia pochází z keltského slova a znamená „země pomalovaných lidí.“ Tetování praktikovali především Piktové. Ti údajně běhali úplně nazí s výjimkou několika zlatých ozdob na těle. Piktové byli divocí válečníci z území dnešního Skotska, se kterými se Římané setkali poprvé v prvním století našeho letopočtu. Šlo zřejmě o smíšenou populaci původního předindoevropského obyvatelstva a později příchozích Keltů, která už mluvila keltským jazykem. Jejich území říkali Římané Caledonia. Piktové byli vyhlášeni barbaři, kteří se tetovali a malovali borytovou modří a občas dokázali vzdorovat i legiím a pomocným sborům Impéria. Římané Pikty ve svých záznamech označují jako divochy, zuřivé lovce hlav, kteří se neštítí lidských obětí. Tetování u Piktů

bylo známkou vysokého postavení a hrdosti. Běžným motivem byly spirály a další typy ornamentizace. Klasickým motivem byly také keltské uzly a složité pletence propojující fragmenty života a smrti, nebe a země, těla a duše. Spolu s Pikty v podstatě zmizelo tetování z Británie. (Skotové, Piktové, kilty a tartany – mýtus a skutečnost, 2020)

2.3.1.4 Tetování v křesťanství a úpadek tetování v Evropě

Ve středověkých textech si můžeme všimnout odkazů na náboženské tetování, v němž se využívaly hlavně křesťanské symboly jako kříž, ryba, beránci, nápis INRI, JN, X, CX nebo portréty Ježíše a Marie. Tato tetování sloužila pravděpodobně i jako amulety proti zlu či k uzdravení. (Martin, Dějiny tetování, 2014)

Později bylo tetování považováno za symbol čarodějnictví a všeobecně nebylo akceptováno. Roku 787 na koncilu v Celchyth bylo papežem Hadriánem I. zakázáno úplně coby ritus paganorum, který przní božské dílo. (Rychlík, 2008) Mnoho katolíků považovalo tetování za nebezpečný pohanský rituál, zatímco jiní jej považovali za velkou oběť a symbol jejich víry. Dalšími slavnými tetovanými poutníky byli hrabě Alexander z Pfaffenheimu, který měl na stehně kříž a Otto Friedrich z Göbenu, který byl v roce 1675 poznačen křížem a dalšími ilustracemi. V roce 1862 britský korunní princ a později král Eduard VII pokračoval v této tradici a na svou paži si nechal vytetovat Jeruzalémský kříž. Dalším pozoruhodným příkladem je dlouholetá tradice italské vesnice Loreto. Každý rok tisíce lidí směřuje na toto místo a mnoho z nich si nechá jako vzpomínku udělat tetování. Tradice poutních tetování téměř vymizela během devatenáctého století, ale tetování s náboženskými obrazy jsou dodnes používána mezi křesťany. Běžně je nosí například Chinanos, Američané mexického původu, kteří nesou neobvyklé obrazy Panny Marie nebo Ježíše na zádech. (Nikola)

2.3.1.5 Tetování v době objevitelských mořeploveb

V době zámořských výprav se začalo tetování objevovat mezi „bílými evropskými muži.“ Na starý kontinent se začaly dostávat první zmínky a ukázky tetování z domorodých částí světa, později přímo domorodci. První potetovaný domorodý obyvatel na evropské půdě byl podle dobových záznamů princ Giol, který se v roce 1691 dostal do Anglie na lodi dobrodruha Wiliama Dampiera. (Gilbert, 2001)

S objevem Nového Zélandu se stávají oblíbenou sběratelskou kuriozitou vysušené hlavy Maorů, pokryté spleťnými tetovážemi. Tetování se tak stává oblíbenou kratochvílí

„dekadentní“ šlechtické třídy. (Arighan, 2015) Postupně vzrostl počet západních dobře postavených mužů, kteří se z exotických plaveb vrátili s vytetovanou ozdobou.

2.3.1.6 Další úpadek a rozkvět tetování v Evropě

Rozkvět tetování nastává ve viktoriánské Anglii, kde je tetováž považována sice za skandální, přesto však společensky akceptovatelnou. Kromě zad urozených dam, kde je nemohl jen tak někdo vidět, se objevují na tělech lidí vystavovaných v cirkusech a u nižších sociálních vrstev (u námořníků, vojáků, prostitutek, dělníků a zločinců). Zlom v oblasti tetování pak nastává roku 1891, kdy byl Samuelem O'Reillym vynalezen elektrický tetovací strojek z Edisonova elektrického vyšívacího pera, takzvaný tattaugraph. Z této éry je dochováno množství fotografií tetovaných dam, které působily veřejné pohoršení, když odhalovaly svá těla, aby obrázky ukázaly. (Martin, Dějiny tetování, 2014) Tetování se už tedy netýkalo pouze nižších tříd, ale i aristokracie. Například napoleonský maršál Jean Bernadotte, jenž vládl Švédsku jako král Karel XIV. měl na paži vytetovaný nápis „Mort aux rois!“ tedy „Smrt králům!“. Tetování se nevyhnulo ani britské královské rodině. První, kdo s ním přišel byl Eduard VII., princ z Walesu. Ten si nechal na předloktí zvěčnit jeruzalémský kříž. Mezi další velká jména aristokracie, která se nechala potetovat můžeme zmínit cara Mikuláše II., řeckého krále Géorgia I. s manželkou, švédského krále Oskara II., německého císaře Wilhelma II. nebo španělského krále Alfonsa XIII. (Martin, Dějiny tetování, 2014)

Za druhé světové války vlastnili tetování i někteří vůdci - Polní maršál Montgomery měl motýla na předloktí, sir Winston Churchill měl kotvu na levé paži, Roosevelt byl tetovaný s vyobrazením své rodiny a Stalin lebkou. Vojáci si pak nechávali tetovat vlastenecké motivy a připomínky svých blízkých. Po válce bylo tetování na ústupu oproti své předešlé popularitě a Alan B. Govenar ve své dizertační práci z Texaské univerzity o pramenech k historii o tetování na západě (1948) prokázal, že tento ústup souvisel s nedobrovolným tetováním vězňů v koncentračních táborech.

V padesátých letech začalo tetování opět upadat. Na západě se začalo diskutovat o rakovině kůže v souvislosti s tetováním. Kvůli přenosu žloutenky byla tetováž v New Yorku roku 1961 dokonce úplně zakázána. V socialistických státech se profesionální tatuáž potírala, a tak vznikala tetováž amatérská, nevkusná a spojená s rizikem přenosu chorob.

V Československu se po únoru 1948 tetovali už jen vězni, Romové a vojáci základní

služby.

Až do roku 1989 byla tetováž spojená s delikvencí, kriminalitou a amatérismem. Na západě se naopak v šedesátých letech schylovalo k druhé renesanci v tetování. Z tatérů se stala ucelenější komunita, častěji měli umělecké vzdělání. Tetovat se nechávala převážně střední třída, až postupně přišel bod, kdy se nechává tetovat úplně každý. Zlepšila se také hygiena v tetováži – jehly se začaly sterilizovat, barvy měly bezpečné složení. Změnily se i motivy. Tetování se stalo způsobem sebevyjádření. Tatěři se zaměřují na přání zákazníka, prioritou před ekonomickým výdělkem se stává kreativita. Zásadní změnou tetování je v přechodu od obskurní výroby k jisté formě umění. Tatěři mezi sebou soutěží, jsou vyhlašována nejlepší díla na různých částech těla či v konkrétním stylu. K tetovacímu boomu přispěly také celebrity, které svá tetování ukazovaly v médiích. (Martin, Dějiny tetování, 2014)

Hlavní vliv na rozšíření tetování v Evropě měli právě námořníci vracející se z exotických plaveb. Začaly se tetovat lodě s napnutým plachtovím, nahé dívky, havajské krásky, náhrobky, kompas, státní vlajky, vojenské insignie, motta a také mořské panny, delfini, žraloci, želvy a velryby. Důvodem byla často snazší identifikace při pádu přes palubu. Po 5000 mílích byl na hrud' námořníka vytetován malý modrý ptáček. Po dalším úseku přibyl na druhou stranu hrudníku druhý ptáček. Když došlo k překročení rovníku, byl námořníkovi vytetován Neptun na nohu a pro ochranu kohout. Z návštěvy Honolulu si pak vozili vytetovanou tanečnici hula, která se vlnila podle toho, jak člověk zatímal svalstvo. Před bolestí měl chránit vytetovaný Kristus na zádech. Koncem 19. století měl už tetování každý námořník. (Martin, Dějiny tetování, 2014)

Lidé z cirkusu se běžně nechávali tetovat. Není proto divu, že se mezi nimi vyskytovali nejpotetovanější lidé světa. V roce 1873 nastoupil albánský Řek Géorgios Konstantin alias Princ Constantin angažmá k cirkusu Barnum. Měl na sobě celkem 388 tetování. (Martin, Dějiny tetování, 2014) Dalším, kdo si nechal tělo pomalovat byl major britské armády Horace Ridler, kterému se přezdívalo Velký Omi. Roku 1927 se rozhodl pro razantní krok – chtěl se změnit v zebra. Tělo měl potetované pruhy, ale nechal se modifikovat i jinak, měl upilované zuby, vytahané ušní lalůčky a nosil kostěný kruh v nose.

Zrovna tak se proslavily tetované ženy. Nejpotetovanější ženou byla Emma de Burghová, která se svým mužem cestovala v rámci turné po Evropě. Nejslavnější tetovanou ženou však byla Betty Broadbentová. (Martin, Dějiny tetování, 2014)

Tetovali se také zmínění kriminálníci. Byla a je to pro ně jistá forma rebelie, způsob, jak ukázat příslušnost ke gangu, ke konkrétnímu zločinu, jak si vydobýt respekt v daném prostředí. Pověst si získaly tetováže lebek, jejichž počet značil, kolik lidí dotyčný člověk sprovodil ze světa.

Nacistická skupina Aryan Brotherhood si nechávala tetovat svastiky, dvojité blesky či zkratky AB a SWP. Černošská skupina Black Guerilla Family nosila zkřížené šavle, černého draka, brokovnice nebo zkratku BGR. Zkratky NF, LFN, ENE, či sombrero s dýkou si zase nechávala tetovat mexická skupina La Nuestra Familia. Tetovat se nechávali i vězni, a i když bylo ve věznicích tetování zakázáno, vždy si našli cestu, jak vytvořit barvivo (například z cigaretového popela) a vpravit ho do kůže. Pokoutně si tak schovávaly jehly, versatilky, uzpůsobená pera a stromečky s motůrkem z walkmana. V československých káznicích po roce 1930 dodával věci ke „kérování“ chodbař. „Tetovačky“ se vytvářely tak, že se od krejčího propašovaly jehly a ty se přivázaly na dřívko upravené na způsob tužky. Tetovalo se čínskou tuší, nebyl jí však dostatek, proto jako náhrada sloužil „viks“. Někdy se též používala směs ze sazí, zvaná *rus*. Po použití této směsi však vznikaly nepříjemné otoky. (Martin, Dějiny tetování, 2014)

Tetování prostitutek bylo většinou méně viditelné, než tetování námořníků a zločinců. Obvykle se nacházelo na ramenou či mezi prsy a často vyprávělo o tom, co je v životě potkalo. Tyto ženy se obvykle nechávaly tetovat už v raném mládí.

V dnešní době je tetování něčím, co se neodsuzuje jako projev delikvence. Je to forma sebevyjádření a samostatná umělecká činnost.

2.3.2 Asie

Pod slovem Asie, si člověk pravděpodobně vybaví země jako Japonsko, Čína, Taiwan, Thajsko, Malajsie, Vietnam a Severní a Jižní Korea. Asie nicméně zahrnuje mnohé další státy, například Afgánistán, Indii, Filipíny a část Ruska. (PainfulPleasures, 2015) Nejstarším doloženým tetováním z Asie jsou mumie z Tarimské pánve, staré až 3000 let. O tetování v Asii se zmiňuje i mořeplavec Marco Polo. Jeho zmínky o tetováži ze země Kandžigu (pravděpodobně dnešní Vietnam nebo Laos) dokazují, že zdobené kůže zde má mnohasetletou tradici. (Martin, Dějiny tetování, 2014)

2.3.2.1 Tetováž v čínských pramenech

Z doby prvních dynastií Šang a Čou byly nalezeny figurky, jež evidentně zobrazují nahá potetovaná těla. V této době se tetovali příslušníci kmenů v jižní Číně. Ačkoli bylo

tetování považování za barbarské, bylo za určitých okolností používáno. Následná období pak Číňané tetováží pohrdali. V Číně byli tetovaní lidé stigmatizováni jako poskvrnění a necivilizovaní. Všechny typy tetování jsou v čínských pramenech zmiňovány v pejorativním, hanlivém a exotickém kontextu. Pro tetování se používaly výrazy jako cejchovat, barvit, propichovat zelenomodře, vzorkovat tělo, modře řezat, prořezávat tělo, zdobit či vpisovat.

V kronikách *Wej ťi*, které vznikly před rokem 297 se píše o lidech Wo z východodu, kteří si tetují obličej. Jedná se o tehdejší obyvatele japonských ostrovů. V *Dějínách Suejů* jsou zase zmiňovány ženy, které mají ruce potetované hmyzem a plazy. Jedná se o ženy z dnešního Tchaj-wanu. Ve svazcích *Nových historií Tchngů* jsou jmenovány tři národy z jihu se zdobeným tělem a tvářemi, jejichž pokožka vypadá jako brokát. V tomtož prameni jsou zmiňováni Kirgizové, jejichž muži si tetují paže jako znak udatnosti a ženy šiji jako důkaz manželského svazku.

Díky tomu, že Číňané považovali tetování za pohanu, mohlo fungovat jako skvělý prostředek trestu. První nedatované zákoníky doby Čou nařizují postih tetováží každému, kdo opakovaně tančí a zpívá opilý. Takový trest znamenal celoživotní hanbu, protože takto označení lidé byli vytlačeni na okraj společnosti. Rozsah, v jaké byla trestanecká tetováž v Číně rozšířená nelze přesně určit. Výrazem pro takovou sankci bylo „vepsat zločin“. Zápisník z dynastie Jüan uvádí přesné typy tetování za různé zločiny a přestupky. Trestem za druhé cizoložství by například mělo být popsání čela znaky „vykonali dvojitý prostopášný čin“. Roku 1279 byl na ruce potetován mnich, který ukradl róbu a téhož roku další řeholník, kterému byla kvůli krádeži koně popsána tvář.

Občasné zmínky dokládají, že v Číně bylo tetování využíváno také v armádě. Snad se tetovala jména nebo čísla pluků, kvůli případné identifikaci mrtvého či kvůli dezerci. Značky se tetovaly také válečným zajatcům. Ojedinele si vojáci sami tetovali motivační slib nebo sekeru na paže a hrudník.

I přes převážně negativní konotaci, která byla v Číně s tetováním spojená se našli lidé, kteří se nechávali tetovat pro krásu. V jednom městě existovaly koncem 8. století pouliční tetovací stánky se vzorkovnicí a razítky všeho druhu. Od 13. století se v populární literatuře objevují výskyty figurativních tetování, které údajně nosili legendární lapkové z bažin. V klasickém románu, *Příběhy od jezeního břehu* je zmíněno odstranění tetování

pomocí čínské medicíny, za užití moxy, pelyňku a černobýlu. (Martin, Dějiny tetování, 2014)

2.3.2.2 Tetování v Japonsku

Japonsko je zemí, kde se prosté trestanecké tetování rozvinulo v nejemělečtější formu na světě. Nejstaršími doklady o tetováží jsou artefakty kultury Džomón z období 9000 až 300 let před naším letopočtem. Nalezené figurky, podobné venuším na sobě mají ornamenty, které by mohly být tetováním. Z epochy Kófun zase existují nalezené postavičky haniwa s malbami ve tvářích.

Čínské kroniky zmiňují kresby na tělech „primitivů“. O tetování obyvatel Japonska se zmiňuje kronika *Wej ťi*. Podle ní byli lidé Wa označeni na ruku, aby odháněli velké ryby a vodní ptáky, když se potápěli pro ryby a mušle.

Prvotní tetování měla spíše rituální či zdobné funkce, ale později se stala trestem. I za malý přestupek hrozilo degradování tetováním. Až do 17. století byli tetováni zločinci, renegáti a také šlechtici odmítnuvší spáchat *harakiri*. Tetovala se i vrstva Hinin, kam náleželi žebráci, prostitutky a kejklíři. Psanci měli na předloktí vytetovaný kříž, nebo čaru na paži. V jedné provincii se tetoval na trestancovo čelo piktogram psa.

V 17. století se začíná o tetování mluvit ve zkrášlujícím slova smyslu. Podle erotického románu *Největší milovník* se nechávali tetovat kněží, novici, prostitutky a prostopášnice. Kněží a novici si nechávali tetovat náboženské sliby a modlitby, prostitutky znak života či jména milenců a klientů. Zlom v japonském tetování přišel v 18. století, v období éry kultury města Edo. Tehdy se rodily fenomény japonské kultury, včetně tetování, jež se nejčastěji objevovalo u mužů nižší vrstvy (mimo rolníků). Návrhy na oslnivé ornamenty vytetované barevně po celém těle tvořili někdy i přední výtvarní umělci. (Martin, Dějiny tetování, 2014) Oblíbenými motivy byli draci, koi kapři, a u hasičů symboly vody. Požárníci byli v Edu, městě papíru a dřeva velmi důležití. Postupně se v trendu tetování shlédlí i bohatší Japonci. Tetovat se nechávali také samurajové. V Japonsku se postupně stal z tetování tradiční společenský fenomén. (Meyline, 2018)

V japonštině existují pro tetování tři slova a těmi jsou – *irezumi*, *šisei* a *horinomo*. *Horinomo* zastupuje spíše barevné velkoplošné tetování předmoderní doby. V tomto období dosáhlo tetování mimořádné obliby a technické a umělecké úrovně. *Irezumi* naopak označuje tetování černobílé.

V onom 18. století se těšilo oblibě právě *horimono*. Nabývalo nezvyklých rozměrů a tomu odpovídala i finanční náročnost. Vzory vycházely z japonských mýtů, legend, historie nebo šintoistického náboženství. Jednotlivé vzory se umisťovaly na tradiční místa a obecně platilo, že tetování pokrývá vždy určitou část těla jako kus oděvu. Nejčastěji užívané barvy byly černá, červená, žlutá a modrozelená. Barvy se připravovaly z přírodních materiálů jako je hovězí žluč, šafrán, kurkuma, purpur, indigo, smůla, sezamový olej, uhlí, saze, křída, slupky ořechů, kůra stromů a další. V procesu tetováže se konverzovalo, požívalo lehké jídlo a pil se čaj. Tradičními nástroji byly ocelové jehly *hari* v držátku. Tatér (*horiši*) měl k dispozici více druhů těchto jehel – od slabších po ty silnější. Na jehlu se poklepávalo paličkou. Bylo zvykem, že *horimono* na konci procesu dostalo své jméno.

V 19. století se už tetování věnovali vyhlášení mistři. Japonsko se začalo pomalu otevírat západnímu světu a po roce 1872 byla tetováž zakázána z obav, aby lidé euroamerické kultury nepovažovali japonskou tatuáž za obyčejný primitivismus. Paradoxně bylo zakázáno tetovat pouze vlastní lid, cizincům bylo v Japonsku tetování umožněno. Díky tetováži cizinců si mohl japonský umělec vydělat vysoký obnos. Umělcům se postupně dostalo vyššího uznání. Japonské tetováže přilákaly i vysoce postavené klienty jako například ruského careviče Mikuláše II. nebo vévodu z Yorku (pozdějšího krále Jiřího V.). Nelegálně se pak nechávali tetovat domácí zákazníci. Jak se japonská tetováž dostala mimo domovskou zemi, ovlivnila tetování po celém světě.

V Japonsku se místy dodnes dodržují dávné zvyky, které s fenoménem tetování souvisí. Ještě dnes můžeme nalézt umělce, kteří uznávají starý způsob práce – netetují tedy strojkem, ale tradičními jehlami. Mladí Japonci však přebírají spíše západní módu a symboliku, a tudíž se tradiční japonské tetování dostává do pozadí. Skupinou, s níž je tetování tradičně spojováno, je japonská mafie Jakuza. Její počátky nacházíme už ve středověku, kdy se jednalo o organizované gangy hazardních hráčů, psanců a nemajetných dělníků. Tetováním Jakuza vyznačuje své ideály. Jelikož je samotný proces bolestivý, značí, že je tetovaný odvážný, statečný, odolný, a protože je tetováž trvalá, poukazuje na loajálnost jedince. Díky Jakuze je dnes tradiční japonské tetování spojováno s organizovaným zločinem.

V Japonsku ale můžeme mimo zločineckou kulturu tetováže nalézt také lokální domorodé tetování. Na ostrovech Rjúkú je tetováž výsadou žen. Tetované měly hřbety rukou a samy už nedokázaly říct jaké má tetování význam, pouze věděly, že ho zavedl Okinawa. Dívky

se zde obvykle nechávaly tetovat už ve třinácti letech. Do těla se dělaly trojitě řady vpichů a do těch byla vtírána tuš. Běžnými byly jednoduché motivy jako křížky, šipky, hvězdičky nebo lístečky.

Nejslavnější tetování Asiaté jsou bezesporu Ainuové. Dnes obývají sever ostrova Hokkaidó, ale pochází z Kamčatky, Sachalinu a Kuril. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005) U Ainů bylo tetování také výsadou žen. Nejvýraznějším motivem byl velký „úsměv“ kolem rtů, vedoucí od ucha k uchu a nad ním ještě „knír“. Bez tetování kolem rtů, by se dívka nevdala, jelikož bylo znakem zralosti a krásy. Tetovat se začínalo už ve druhém roce života (někde až v pátém roce) a letitá práce skončila na prahu dospělosti. Tetování tvořily výhradně ženy, většinou příbuzné tetované dívky. Původ tetováže pochází ze starých mýtů, kdy tento způsob zdobení obličeje nařídila ženám Ainů jedna z bohyně. „Kníry“ a „úsměvy“ kolem úst měly též sloužit jako odpuzovač zlých duchů, kteří by jinak mohli Ainkám vstoupit do těla. (Martin, Dějiny tetování, 2014) V minulosti se zdobila také předloktí, zápěstí a prsty a po sňatku se tetovala čára vedoucí od uší přes oči a čelo. Tyto značky však nosila už v roce 1911 už jen hrstka stařenek. Ainuové se též rituálně jizvili. Porodní báby řezaly kůži novorozenců a do ran vtíraly barvivo z výtažku z březové kůry. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005) Už v 18. století byly vydávány zákazy tetováží Ainů, nicméně ti je nerespektovali – nechtěli si rozhněvat bohy, navíc dívky potřebovaly tetování ke vdavkám i posmrtnému životu. Tradice měla dlouhé trvání, no podle Larse Krutaka zemřela poslední plně tetovaná Ainka roku 1998. (Martin, Dějiny tetování, 2014)

2.3.2.3 Tatuáž v jižní a jihovýchodní Asii

Barma (dnes Myanmar) bývala jakousi velmocí tetování v Asii. Muži si zde tetovali rozsáhlé vzory, kterými pokrývali své tělo. Tetovaly se figury zvířat, prostor mezi nimi byl vyplněn ornamenty. Tetování mělo svého nositele ochránit a propůjčit mu schopnosti vytetovaných zvířat. Nejoblíbenějšími zvířaty byli tygři pro svou sílu, ale také opice, hadi a ještěři. Dále mělo sloužit jako ochrana před neštěstím, proto si někdy muži tetovali na hrudník medituujícího Buddhu. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005) Staletími vypracovaná dovednost místních obyvatel brzy vedla k tomu, že se zde nechávali poznačovat bílí muži, kteří sem připlouvali po moři. (Martin, Dějiny tetování, 2014) Později odváželi námořníci hojně tetované domorodce do Evropy, kde je předváděli v cirkusech nebo přístavech a nechávali si za to platit. Význam tetovaných znaků se u různých kmenů a etnik lišil. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla,

2005) V Barmě bylo tělo symbolicky rozděleno na dvanáct oblastí, které se tetovaly hinduistickými božstvy, Buddhou, postavami s magickým účinkem, živočichy a různými ornamenty. Tatuáž se vypichovala dlouhými kovovými jehlami. Zdobily se uši, krk, ramena a paže.

Jeden horský kmen měl zvyk tetovat ženské obličejové plochy do zcela černé plochy. Je to prý proto, že se jejich král jednou zamiloval do místní krásné dívky a chtěl si ji odvést do paláce. Příbuzní však chtěli, aby dívka zůstala s nimi, a tak jí potetovali obličej, aby byla pro krále odpudivá. Ten se rozzuřil a nechal pak takto černě tetovat všechny ženy tohoto kmene, jako trest za jejich troufalost. (Martin, Dějiny tetování, 2014)

V Thajsku má tetováž bohatou historii. Tradici dopomohla i nezávislost Thajska, díky které nedocházelo k zakazování starých zvyklostí. Thajci nosili, podobně jako Vietnamci a Laosané vytetované tříčtvrteční „kalhoty“ různého designu.

V souvislosti s Thajskem je třeba zmínit také tetování Sak yant. Sak yant je starodávné chrámové tetování, které vzniklo v jihovýchodní Asii. Jde o nejlépe zdokumentovanou formu tetování s „magickou“ mocí. (Krutak, Spiritual skin: Magical tattoos and scarification wisdom. Healing. Shamanic power. Protection., 2012) Je tvořeno geometrickou ornamentikou z diagramů zvaných *jantry*. Tyto diagramy pochází z hinduismu. (Vater & Thaewchtturat, 2011) Často jsou doplňované psaným textem, který v sobě nese modlitbu či magické zařikávání. (Drouyer, 2013) V této tradici se zhusta setkáváme se zobrazováním božstev hinduistického pantheonu a posvátných zvířat. Termín *sak yant* sestává z thajského výrazu pro tetování, tedy *sak* a *yant* či *yan* je thajskou verzí sanskrtského slova *jantra*, mystického diagramu karmických náboženství. (Cummings & White, 2012)

Na Tchaj-wanu žily po tisíce let horské kmeny zvané Kaošany. Jejich ženy zdobilo obličejové tetování ve tvaru zalomeného V, které vedlo přes ústa směrem k uším. Tetováž u žen byla spjata s dospíváním. U mužů pak s ukořistěním nepřátelských hlav (svislá čára na čele Atayalů). Lovění lebek bylo důležité z náboženských důvodů, kdy fungovalo v rámci obětin. Ženské vzory na ruce zahrnovaly křížky, ornamenty a krajky. Za tetovací nástroj sloužil takzvaný *atok*, který připomínal zubní kartáček se čtyřmi až šestnácti jehlami. Ještě před importem kovů se využívalo trnů divokého pomerančovníku. Na jehly se klepalo dřívkem *totsin* a barvilo se sazemi z lamp, *ihoh*. Před samotnou tetováží byla zavedena různá tabu, věci, kterým se měl člověk vyhnout. Patřil sem sex,

zvířecí krev, červené oblečení a další. Obecně se tetovalo spíše v zimě, v předem předpovězený den. Tetování bylo spjato s uctěním duchů předků, zde zvaných *rutux*. Atayalové věřili, že pouze za zásluhy tetovaní lidé mohou přejít na druhý břeh. Tento mýtus se dlouho držel i v dalších kmenech. (Martin, Dějiny tetování, 2014)

První Evropané se s potetovanými Filipinci setkali už roku 1521, když byl Pigafett na první cestě kolem světa. Psal o velkých dírách v uších Filipínců a jejich tetováz, nazýval „pomalováním“. Pigafetta v cestopise přináší i obrázek zjevně potetovaných obyvatel, kteří mají čáry po celém těle, na nohou a rukou a květované ornamenty na hrudi a hýždích. Příchozí křesťané se tetovází děsili, omývali je svčcenou vodou a Filipínce od svého zvyku odrazovali. (Martin, Dějiny tetování, 2014)

Tetování na Filipínách se říká *ptasan*, což má význam „stát se krásným a milým“. Mělo vážnou sociální funkci, sloužilo jako prostředek komunikac a známka národní identity. Bylo symbolem cti a odpuzovalo zlé duchy a síly. Považovalo se za božskou tradiční formu umění. (Shu-Ping CHIU*, 2013)

Na filipínském ostrově Luzon se zdobilo celé tělo, takže to vypadalo, jako by byli místní oblečení do bohatě vyšívaného šatstva. Tetovalo se trnem, kterým se tvořila také vodorovná čára na čele a pásek kolem krku. Různá filipínská etnika měla různé propracované ornamentiky. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005) Jen ti nejstatečnější mohli mít potetovaná oční víčka a rty. Celkovou kulturu tetování později ovlivnilo křesťanství, takže vznikaly synkretické náboženské prvky. Tamní šamané také začali tetovat různé amulety výhradně v pátek, během odříkávání křesťanských modliteb a s nápisy v latince.

Některá filipínská etnika měla až do 19. století pravidlo, že první tetováz si může bojovník nechat udělat až po zabití nepřítele. Speciální tetování měly i ženy, které zásobovaly potravou muže na válečném tažení. (Martin, Dějiny tetování, 2014)

V dnešní době už není filipínská tradice taková, jako kdysi. Zvyk však udržuje jedna z nejstarších tatérek světa. V provincii Kalinga se nachází vesnička Buscalan, kde žije Whang-od Oggay, která v roce 2017 oslavila své 99. narozeniny. Už jako mladé se jí zalíbila tetovací technika zvaná *batok* a nakonec zasvětila celý svůj život právě tetování. Postupně se o Whang-od dozvěděla široká veřejnost, a tak od jisté chvíle překypuje vesnička turistickým ruchem. Od doby, kdy do kmene Butbut pronikla moderní civilizace, ustaly boje mezi kmeny a bojová tetování přestala být potřebná. To, společně s jejím proslavením Whang-od přimělo, aby zaměřila svou práci na turisty. Technika

batok spočívá v tetování úderem do trnu například z citronovníku obrovského, zvaného pomelo. Jako barvivo se používá směs drceného dřevěného uhlí a vody. Whang-od, se tak díky pěstování této bolestivé metody stala národním uměleckým pokladem Filipín a je považována za poslední tradiční tatěrku *mambabatok* V oblasti Kalinga. Své umění postupně předává svým pokrevním příbuzným, aby se tak udržela dlouholetá zvyklost. (Johnnybravo, 22)

Tetování bylo oblíbené i v Malajsii. Známi jsou se svými tetovážemi i místní novověcí piráti. (Martin, Dějiny tetování, 2014)

Na indonéských ostrovech se také holdovalo zdobení kůže. Například Mentawjci z ostrova Siberut jsou známí tetovanými čarami, jež propojují celé tělo a jsou prokládány drobnými zvířecími motivy. Za tetování *titi*, které se nejdřív předkreslilo, se platívalo slípkou. Původně byly k tetováži používány trny, později měděné jehly v držátku, na které se poklepávalo. (Martin, Dějiny tetování, 2014)

Na Borneu se do dnešních dob udrželo tradiční tetování. Dajákové, souhrnný název označující desítky kmenů původních obyvatel, kteří praktikovali lov lebek, tetování a exokanibalismus. v současnosti představují asi tři čtvrtiny obyvatel Bornea. Patří mezi ně například kmen Ibanů, Murutové, Ukitové nebo Punanové. Hrdí bojovníci si potrpěli na svá tetování – ibansky *pantang*, kajansky *tedek*. Nejšikovnější tatěři byli z kmenů Iban, Kajan, Kenjah a Kelabit. Pro Dajáky bylo také typické již od útlého dětství zatěžovat uši těžkými šperky, až se někdy boltec roztrhl. Na Borneu se rozlišuje tetováž na ženskou a mužskou.

Mužské tělo mohlo být potetováno celé, jen některé vzory byly určeny konkrétním partiím. Častými motivy byly cyklické či růžicovité ornamenty, pes, drak a škorpión. Podle tetování šlo poznat muže statečného, či naopak zbabělce, který utekl z boje. Vizitkou statečného muže, bylo tetování spjaté s cestováním, které značilo zmíněnou statečnost, dospělost a mužnost. Mužská tetováž měla přímou spojitost s lovem hlav. Například Dusunové si po každém zabití tetovali značku na zadní část ruky. Tetování o nositeli také vypovídalo, jakého je společenského postavení. Některé ornamenty byly určeny jen pro „výše postavené“. Ti si také mohli dovolit využívat služeb těch nejzručnějších tetovačů.

Ženské tetování zdůrazňovalo atraktivitu, vyspělost ženy a její dovednosti při vedení domácnosti. Tetováž měla ženu chránit před zlými silami a duchy. Obecně se s tetováží

začínalo kolem jedenáctého roku života a měla být dokončena před prvním otěhotněním, pozdější tetování bylo považováno za neslušné. Samotný proces tetování byl vykonáván slabou jehličkou, na kterou se poklepávalo dřevěným kladívkem. Proces musel být často zastaven, protože se dotyčná zmítala v bolestech a horečkách. I z ženského tetování se dalo vyčíst postavení nositelky.

Samotnou tatuáž většinou dělaly ženy, někdy byla funkce tatérky dědičná. Specifikem dajáckého tetování je existence dřevěných vzorkovníků od řezbářů. Pomocí těch se nejprve vzor předtiskl a až poté tetoval naostro. Pigment byl tvořen směsí sazí, vody a cukrového sirupu. Rány se čistily drcenou rýží. Vytetovat jeden ornament trvalo přibližně měsíc. I zde byla s tetováním spojena řada tabu. Pro příklad při úmrtí v rodině se muselo s tetováním ihned přestat, když měla žena měsíčky, nesmělo se o tetování ani uvažovat. Nesmělo se požit maso z konkrétního druhu ještěrky a aktu mohly zamezit i špatné sny. Šamané používali tetování rovněž k terapeutickým účelům a vliv mělo i na posmrtný život. Mělo osvětlovat temnotu při přechodu Řeky Mrtvých a zařídit možnost přejít do šťastného posmrtného života.

Dnes je klasická tetováž na ústupu. Přestávají se používat tradiční vzory, na tetování začíná být pohlíženo jako na primitivismus a staré významy se stávají prázdnými frázemi. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005)

Pevninská Indie má dvě hlavní tradice tetování. První je spjata s kastovním systémem Hindů. Tetovány byly hlavně ženy na předloktí, lýtka a čelo. Motivy hvězd, měsíce a teček měly sloužit jako propojení se zesnulými.

Druhá tradice se týká horských kmenů, mezi nimiž dominují Nágové, bývalí lovci lebek z Asámu pod himalajskými horami a kolem řeky Brahmaputra ve východní Indii. (Martin, Dějiny tetování, 2014) Tito hrdí bojovníci nejprve vedli boj proti Britům, v roce 1956 pak povstali proti indické vládě, takže si vynutili vznik státu Nágsko s jistou autonomií. Úspěšní nágští muži nosili na hrudi a bříse rozevřené čáry ve tvaru písmene V. Ženy nosily ornament na čele a podkolenky či šňůrky na lýtkách. Tetovalo se tak, že se hroty šípů ryly rány, do kterých se vtíralo barvivo z rostlinných šťáv. Tetovali se také mrtví, kterým měla tatuáž posloužit na stezce zásvětim. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005)

Dalšími tetovanými Indy bylo drávidské obyvatelstvo, respektive drávidské ženy. Tetování zde sloužilo jako ochrana proti neštěstí a neplodnosti. Do barviva se dokonce

přimíchávalo mateřské mléko, aby tetovaná dívka nezůstala bez manžela. (Martin, Dějiny tetování, 2014)

Nepál byl rovněž místem, kde se tetovalo. Jelikož se zde mísil kulturní kontakt Tibetu, Číny a Indie, trendy v tetováži se různily. Tetovali se muži i ženy. Častými motivy byla hinduistická božstva, květiny, ptáci nebo mřížkované ornamentiky. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005) Mezi ženami v Nepálu je populární nechat se potetovat během festivalu Jatras a karnevalu Melas. (Guide, 2016)

Tetování na nohou newarských žen symbolizovalo jejich sílu. Lidé Newari tetovali symboly a obrazy bohů a bohyní a specifické vzory související s přírodou. Horští Tamangové a Tharuové si tetovali stehna a někdy i tváře. U Andamanů z Andamanských ostrovů se k tetováži váže legenda, podle níž bájný předek Maia Duku vystřelil šíp, který narazil do tvrdého kamene, jehož střípky se mohl potetovat. (Martin, Dějiny tetování, 2014)

V Nepálu byl také rozšířený názor, že když člověk zemře, tetování je to jediné, co si bere s sebou na onen svět. A pokud na své cestě narazí na útrapy, může tetování prodat, aby mu byla cesta ulehčena. Dále se věřilo, že tetování dětí v raném věku chrání před nemocemi a zlými duchy. (Guide, 2016)

Dnes se již estetická citlivost, která se projevovala tetováním těla v Indii a Nepálu rozpadá a staré tradice v tetování jsou nyní vnímány jako staromódní. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005)

2.3.3 Afrika

V Africe není tetování kvůli tmavé pokožce místních obyvatel tolik rozšířené. Afričané holdují spíše skarifikačnímu tetování, kdy se do ran způsobených ostrým předmětem přidává barvivo. Nejčastěji se jedná o směs popela nebo prachu se slinami či močí. Z takového zákroku pak vznikají vystouplé výrazné jizvy. Někteří obyvatelé mají dokonce způsob, jak si způsobit řízenou infekci pomocí úmyslného znečištění rány, díky které pak budou jizvy výraznější a vystouplejší. První nepřímé důkazy o skarifikační tetováži v Africe pochází ze skalního umění. Například některé z postav saharských maleb mají náznaky zdobení těla. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005)

2.3.3.1 *Tetování na severu Afriky*

Egyptanům se často připisuje rozšíření tetování do jiných geografických oblastí, tak jak expandující říše postupně rozšiřovala svůj vliv po komunikačních a obchodních trasách. Kréta, Řecko, Persie a Arábie tyto techniky rychle převzaly a kolem roku 2000 př. n. l. je Ainuové, asijské nomádi, šířili dále do Japonska a Číny. (Watkins, 2011)

Etnika súdánské oblasti jsou proslavena plastickým tetováním s vysoce estetickým účelem. Například domorodci z Chartúmu tetují svým dětem již v raném věku na tváře kmenová znamení. Do řezných ran se vtírá směs ledku, popela a bylin. V Dárfúru se do ran vtírala sůl. Dívky Dinků mívaly nad pupkem a v jeho okolí řady drobných teček, někteří bojovníci měli na čelech vodorovné čáry připomínající vrásky. Některé nigerijské kmény dělají tetování tak mohutné, že hrozí vykrvácení. Další zdravotní rizika jsou pak spojená s používáním nesterilních nástrojů a s tím související infekce či přenos virů, jako například HIV. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005) V arabském prostředí je živá tradice zdobení načervenalou henou. Zdobí se ruce i tvář, zmínky o tomto typu zkrášlování lze najít už v denících Johanna L. Burckhardta (1784–1817). Přestože je tetování u muslimů zakázáno, existují jisté drobné výjimky. V muslimském kulturním životě sehrál důležitou roli také zákaz zobrazovat živé bytosti. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005)

2.3.3.2 *Tatuáž kolem rovníku*

V různých etiopských kmenech hraje skarifikace důležitou roli. Souvisí s krásou, ale je také součástí přechodových rituálů jako důkaz, že dotyčný člověk je odvážný a vydrží bolest se zákrokem spojenou. Samotná skarifikace je zdlouhavým procesem, který se provádí s pomocí trnů či břitvy. Ten, kdo rituál podstupuje, nesmí žádným způsobem projevit bolest, jinak by zostudil svou rodinu. (Koubek, 2020)

Kmen Mursiů je známý pro své ženy, které nosí ve rtech velké, většinou hliněné talíře. Kromě tohoto zkrášlení mají však na těle také velmi výrazné jizvy spojené do různých ornamentů. Podle počtu, tvaru, či umístění ornamentů se dá poznat například jak dobře se žena vdala, kolik má dětí, popřípadě kolikátá je manželka svého polygamiho muže. Některá jizvení mají přivolat plodnost, či ochránit rodičku před komplikacemi. Muži hrdě nosí skarifikace vyjadřující bohatství, uznání a odvahu. Nejdříve si na pokožku namalují tvar, který má do budoucna krásnit jejich tělo. V případě menších, či jemnějších ornamentů trnem napíchnou kůži, vytáhnou a žiletkou seřiznou. V případě rozsáhlejších

ploch odřezávají větší části pokožky. Procedura způsobuje krvácení a musí nepředstavitelně bolet. Poté si ránu pomažou různými látkami, aby se nehojila a nechávají ji "živou" i několik týdnů. Jedině tak zůstane na těle plastická a výrazná jizva, kterou se pyšní celý život. (Švejnoha, 2012)

Výjimečně bohatý výskyt výrazné skarifikace nacházíme v Nigérii, Kongu a Zairu. Například u etnik Bangala, Bazoko, Bapoto nebo Wangata si muži i ženy vytvářeli plastické hrbolky na čele, až vznikly jakési „hřebínky“. Každá z uvedených národností však má ve zdobení vlastní styly. Ženy kmene Džembe v Zairu nosí na břicho kosočtverce, které souvisí s kultem plodnosti a přitažlivostí ženy. Nigérijští muži nosí na lícních kostech dva až tři zářezy jako znamení odvahy bojovníka. Nigérijští Jorubové jsou schopni využívat různé způsoby cikatrizace. Jizvy mohou být vytažené ven, pootevřené, vroubkované, přímé nebo točivé. K dosažení těchto různých typů jizvení měli speciální nástroje – různé háčky, trojúhelníková břitva *ugelle* nebo také *uche*, kratší nože, a ostré nástroje s břity ve tvaru písmene Y. Do ran se vtíraly různé směsi nebo i vkládaly palmové listy. Po zákroku se pak užívaly různé byliny a další postupy k uzdravení. Jorubové přikládali tetování mnohé funkce. Vyskytovala se zde skarifikace zemřelých novorozenců, aby jim při eventuálním znovuzrození byla poskytnuta příkladná péče. Věřilo se v léčebnou sílu tetování – například na silnou migrénu se vytvářely tři rýhy na čele. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005)

Ženy z oblasti dnešní Etiopie byly v 17. století známé svou parádívností a zdobnými tetovážemi. Ženy z hlavního města Audoua si tetovaly celá těla hvězdami, kruhy, liniemi a křížky. Motiv nejprve předkreslily kouskem duté hůlky, poté zhotovily železnou jehlou namočenou v zelené kašičce. Na své prsty si tetovaly velmi detailní a realistické prsteny. Některé si tetovaly celé dásně na modro, přičemž nechaly prosvítat jen malá bílá místa, aby dobře vynikl vzor. Masajské dívky si mimo to obkreslovaly linky očí. Tetování v Etiopii však dodnes nezaniklo. Ještě před nedávnem si jižní kmény tetovaly rozsáhlé obrazy na čela a prsa. Danakilské dívky nosily rozsáhlé skarifikace na břicho, prsou a okolo očí, zatímco muži se tetovali na památku svých válečných trofejí. (Nikola)

V Tanzánii vtírají příslušníci kmene Kioke do skarifikačních ran prášek z usušených hadů. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005)

Pygmejové, nejmenší lidé Afriky, které zkoumal také etnograf Pavel Jáchym Šebesta. Pygmejové podstupují skarifikaci na různých částech těla. Ta má funkci estetickou, ale

také léčebnou (pomocí ní se vypouští z těla špatná krev). Pygmejové podstupují ještě jednu tělesnou modifikaci, pro kterou jsou známí, a to mutilaci zubů. Zuby si pilují do špičky v různých fázích svého života. Ženy tak například činí před porodem. (Šebesta, 2020)

2.3.3.3 Tetování na jihu Afriky

Tetování znali i Sanové, původní obyvatelé pouště Kalahari. Umělecký talent takzvaných Křováků se projevuje v malování na své tělo, zřídka pak i v tetování. Některé ženy se tetovaly různými kolečkem pupku. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005)

Ženy a muži v Angole a Zambii si tetovali malé křížky na obličej, především na kořen nosu a mezi oči. Tyto znaky měly naznačit malé palmy. Lidé z kmenů v Mosambiku získávali svá první tetování v době dospívání. Byly jim potetovány obličej a břicho. Velmi oblíbeným vzorem byly linie, které budily dojem rozdělení obličej na více částí. (Nikola)

Tatěři na jihu Afriky většinou získali své dovednosti od svých předků. Někdy byli považováni i za léčitele.

Tetování v Mozambiku obvykle trvalo tři sezení. Ti, kteří nevydrželi a své tetování si nenechali dokončit, byli zesměšňováni, jelikož tetováž byla důkazem odvahy. Motiv se vyrýval tradičním nástrojem zvaným *chipopoa* a do řezů se vnášela směs uhlí a různých olejů i kvůli léčebnému účinku. Při tetování obličej, byli dotyční tetování někdy zahrabáni do země, aby se příliš horlivě nebránili bolesti jež jim byla způsobována procesem tetování. (Krutak, DINEMBO: FORBIDDEN TATTOOS OF THE MAKONDE OF MOZAMBIQUE, 2009)

2.3.4 Amerika

Dnes jsou indiáni chápáni jako nositelé znaků a předností, jež mnoho tetovaných lidí obdivuje. Jsou symbolem utlačované menšiny, pronásledované až k okraji zániku. (Ferguson Henry, 1998) Indiáni obou polovin amerického kontinentu si tetovali tělo i obličej. Prvním nepřímým důkazem o tetování v Americe je figurka z Punta Arenas z doby kolem roku 500, jež je zdobena tetováním či malbou na ramenou. Dále pak mladším nálezem jsou mumie z nekropole, které na sobě mají propracované vzory. Mumie nalezená v Peru má zase na pažích a rukou ornamentální tetování a na krku a horní části zad jakési kruhy.

Otázkou zůstává, odkud se tetováž k americkým indiánům dostala. Některé odvážnější migrační teorie tvrdí, že až z Polynésie. Mohlo také vzniknout zcela nezávisle, což se však jeví jako ne příliš pravděpodobná teorie. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005)

2.3.4.1 Tatuáž Severní Ameriky

U původních obyvatel převládaly geometrické jednobarevné motivy.

Vraní indiáni z Montany si někdy tetovali obrazce na hrud' s pomocí dikobrazích ostnů a popela. Ženy si tetovaly čáru na bradě, tečku na nose a kroužek na čele. Dobře známé jsou rovněž divoké tance Siouxů, při nichž docházelo ke skarifikaci. Antropolog Alfred L Kroeber ve své příručce z roku 1925 píše, že ženy Yuroků si tetovaly obličej od okrajů úst dolů, přes celou bradu. Tento styl byl běžný v celé dnešní severozápadní Kalifornii.

Dívky kmenů Yuki a Wailaki byly v pubertálním věku jizveny kusem obsidiánu. Muži kmene Irokézů si za zabitého nepřítele směli potetovat stehna. Tetování u nich symbolizovalo postavení ve společnosti.

John Heckwelder popsal vzhled postaršího válečného hrdiny patřícího k delavarskému kmeni Monsejů jako muže celého potetovaného, a to na obličej, krku, ramenou, prsou, zádech, pažích, rukou, stehnech i nohou. V těchto tetováních se nacházelo mnoho jizev z ran v boji proti nepřítelům. Tento muž byl jako mapa událostí, jež potkaly jeho kmen i jeho samotného. Rovněž bojovníci kmene Čikasů tetovali své hrudě jako důkaz svých činů. Na Aljašce se tetovážemi rozlišovala kmenová příslušnost.

Někde bylo tetování spojeno s iniciací, ale rovněž s léčebnými účinky. Odžibvejůvé si proto kvůli léčbě bolestí zubů nebo hlavy tetovali čelo, líce a spánky. Čipevajové zase užívali tetování při revmatických bolestech, bolení zad či vymknutí kotníku. Složení substance, jež se vtírala do kůže, nechtěli tetující léčitelé prozradit.

Pro kmeny Haidů, Tlinkitů, Cimšjanů, Kwakiutlů, Nutků, Selišů či Bellakulů s poměrně jednotnou kulturou, mělo tetování obzvláštní význam. Tetování Haidů je tvořeno vzory, rodinnými totemy, znaky nositelů. Obrazce jsou u mužů pravidelně umístěny na zádech, na prsou, předních stranách obou stehen a nohou pod kolena. U žen jsou tetována prsa, ramena, předloktí, zadní část paží od lokte dolů k zápěstí a nohy od kolenou ke kotníkům.

U Haidů má každá tatuáž svůj smysl. Tento kmen používal nejen černé nebo modré barvivo, ale také červené.

Dnes patří staré motivy Haidů, Tlinkitů, Nutků, Kwakiutlů a Činuků k nejčastějším námětům *neo-tribal* tetování. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005)

2.3.4.2 Tetování střední a jižní Ameriky

Lid aztécký si nechával tetovat stylizovaná zvířata, jako například krokodýly, žáby či hadi. V očích evropských objevitelů se však jednalo o obrázky démonů, a tak se jali tento d'ábelský zvyk vymýtit.

Mayové nejprve pomazali místo na těle barvou a potom jemné řezali do kůže. Jelikož šlo o bolestivý akt, prováděl se po menších částech. Rány se často zanítily a hnisaly. Kdo nebyl potetován, tomu patřil výsměch jeho druhů. Tatuáž bývala u mužů dokladem statečnosti. Tetovaly se i mayské ženy, a to od pasu nahoru, kromě prsů, ty se vynechávaly kvůli případnému kojení. Ženské tetování bylo na rozdíl od mužského jemnější a něžnější. Tetováž u Mayů ale sloužila i jako pohana. Pokud se někdo provinil zločinem, za trest byl poznačen na obličeji. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005)

Tetování kmenů střední Ameriky bylo tak jako i jinde spjato s přechodovými rituály, nadpřirozenem, hrdinstvím, kmenovým značením i léčitelstvím. V této části světa existovaly dvě skupiny tetovaných – ti jenž se tetovali všichni, muži i ženy a ti, jež tetování přenechávali jen pro ženy. První menstruace byla spjatá s novými pravidly pro danou dívku. Dívky z Paraguaye byly rituálně potetovány, načež pak nesměly celý rok požit maso a z prací se se směly věnovat jen tkaní a předení.

Obzvláště rozšířeno je tetování v oblastech Amazonie a Brazílie. U skupiny Mbayá - Guajkurú bylo typické, že si vysoce postavení lidé malovali a tetovali motivy, jenž plnily stejnou funkci jako erby. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005)

V centrální části kontinentu patří tetování k nejméně výrazným. Lidé kmene Karažá tetují muže i ženy modrým kruhem na lících. U Passeů je zvykem, že matka tetuje dceru a otec syna. Desánové si na bradu vytvářeli dvě paralelní linky. Muži brazilských Munduruků si nechávali tetovat tělo od hlavy až k patě složitými geometrickými obrazci. U Mehinaků byly tetovány ženy náčelníků na zádech, nohou a ramenou tetováním zvaným *bipyulai*. To mělo symbolizovat schopnost ženy převzít tradiční mužskou roli. Amazonští lovci a sběrači kmene Kajapó se nechávali skarifikovat po přemožení nepřitele velkým

rozevřeným písmenem V od hrudi po ramena. Když pak žena přišla o svého muže, byla povinna si v rámci smutku nechat zvrásnit tělo. V Guayaně si Warranové a Akvajové vytrhávali obočí a na jeho místě a také v koutcích úst se tetovali. Matesové ze severovýchodního Peru jsou známí svými jaguářími vousky, které měly bojovníkovi předat jaguáří sílu. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005) U Chorotijů bylo typické tetovat konkrétní ornamenty podle dosáhnutého věku. Tak například v pěti letech byl dívce na čelo vytetován kroužek, v sedmi přibyla rovná linka přes nos a tak dále. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005)

2.3.5 Tetováž v zamrzlých oblastech

Inuité se tetovali stovky let. Nejstarším nálezem naznačujícím obličejové tetování je do kosti vyrytý portrét starý přes 3000 let. Zvyk pak plně dokazuje nález mumie ženy v zálivu Kialegak, která měla potetované ruce a paže. (Martin, Dějiny tetování, 2014)

U Inuitů bylo typické ženské tetování. Domorodé arktické ženy se tetovaly navzájem. Své tetování si přitom musely vysloužit. První tetování dostaly, když začaly menstruovat, a to většinou v podobě svislých linek na bradě. Další tetováže pak přibývaly po dosažení určitých dovedností, například šití kožešinové bundy. Tetování na obličej sloužilo jako oslava života ženy a její ženskosti. Nastávající matky si často nechávaly tetovat stehna, aby novorozenci deroucímu se na svět poskytly k vidění něco krásného. Jindy měla tatuáž léčivou funkci, mnoho žen si například tetovalo hrudník při zánětech způsobených kojením. V arktických oblastech se rovněž hojně věřilo, že netetovaná žena bude prožívat posmrtný život nikoli na obloze, ale v pochmurném podzemním světě zvaném *Nuqurmiut*. Bolest z tetování byla vždy rituálem. Existují dvě tradiční metody - šití a ruční popichování. Přestože bavlněné nitě a západní jehly nahradily materiály jako šlachy, kosti a dikobrazí brka, určitá míra bolesti je nevyhnutelná, zvláště pokud jde o citlivé oblasti, jako je obličej. Pro mnoho moderních domorodých žen je velká část této bolesti také emocionální. Tradiční inuitské tetování bylo téměř ztraceno společně s umírajícími potetovanými staršími. Mnohé moderní inuitské ženy se ho však rozhodly zachovat a začaly se tak učit tetováži tradičním způsobem. (Bresler, 2020)

Na Sibiři praktikují tetování v podstatě všechna známější etnika. Rovněž zde je tetováž převážně ženskou doménou, i když někdy se tetují i muži za obzvláště statečné skutky. I zde se k tetováži používala jehla a nit. Jakuti a Jukageři tetovali už svá novorozeňata. Jako barvivo se používaly nejčastěji saze z olejových lampiček smíchané s tukem. Tato

směs pak byla pomocí nitě vyšíována miminku na bradu a rty. K vypichování Chantů a Mansů, kteří nevyužívali metodu šití, sloužila čelist s ostrými zuby štiky. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005)

2.3.6 Tatuáž v Austrálii a Oceánii

Původní Australci se kvůli své tmavší pokožce skoro netetovali barevně, ale plasticky skarifikovali svá těla geometrickými obrazci. Jizvení sloužilo jako kmenové odlišení a rovněž bylo spojeno s přivoláváním deště, přechodovými rituály a pohřby. Počet a tvar jizev se lišil podle jednotlivých totemů. Rozřezávala se záda, ramena i hrudník. Kůže byla nařezávána pazourky či lasturami. V této oblasti bývají více zjizvení zpravidla muži, i když ani ženám se skarifikace nevyhnula. V severní Austrálii je pak cikatrizace využívána ke zdobení těla hojněji než ve střední části. (Martin, Dějiny tetování, 2014) V tradičních oceánských kulturách se zdobení těla provádělo třemi způsoby – malbou na tělo, pigmentovým tetováním a skarifikací. (Rudolph, 2007) Při malování měla každá barva svůj význam a malba samotná většinou souvisela s totemem. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005)

Největší rozmach tetováže byl zaznamenán v Polynésii (Markézské ostrovy a Nový Zéland), kde zpravidla označovala příslušnost k vyšší sociální vrstvě. Například u kmene Aeoritů se společnost dělila na třídy. Společenskou příslušnost bylo možné rozeznat díky tetování, konkrétně díky jeho umístění na těle. Každá třída nesla název té části těla, na níž se tetování nacházelo. Takže první třída, ta nejvyšší, se jmenovala ‚potetované nohy‘, druhá ‚potetované paže‘, třetí ‚potetované boky.‘ Cílem tetovacích praktik v těchto kulturách bylo posílit plodnost a také vazby s nadpozemskými a posvátnými silami. V Polynésii se tetování používalo rovněž v rámci ‚křtu‘ dětí. Malý Polynésan musel projít mnohými iniciačními kmenovými rituály, aby se mohl stát součástí komunity. Tetování tady představovalo rodinný a náboženský ceremoniál. Na Markézských ostrovech mělo tetování hlavně estetickou funkci. Potetované mohlo být celé tělo s výjimkou dlaní a chodidel. Čím víc bylo na těle kreseb a čím byly bohatší a různorodější, tím byl jejich nositel starší a měl ve společnosti vyšší postavení. Na konci 19. století zde platilo, že ten, kdo neměl potetovaný hřbet ruky, si nemohl brát ze společných zásob. Stejně tak se muž nemohl ucházet o ruku dívky, pokud nebyl napřed potetovaný. Z toho důvodu se tetování provádělo už v pubertě. Ženy neměly na tetovací obřad přístup. Tetování prováděl kněz za doprovodu zpěvů přihlížejících, které měly budoucímu potetovanému dodat odvahu překonat bolest. Čerstvě potetovaný mladík nevycházel ven a své tetování skrýval před

okolními zraky, dokud se mu zcela nezahojily jizvy. Obličej si mohli zcela potetovat jedině vůdci. Ostatní členové kmene se museli spokojit s tetováním je na určitých částech těla. Markézané byli na svá pěkná tetování velmi hrdí, protože si kvůli nim vytrpěli spoustu bolesti a museli absolvovat několik sezení, než byla zcela hotová. (Meyline, 2018)

Lidé Melanésie, části Oceánie na jihozápadě Tichého oceánu se krášlili velmi rádi. Ženy a muži se zdobili jinak. V zásadě zde lze rozlišit tři typy tetováže – tetování zaváděním barvy pod kůži, jizvovou cikatrizaci a řízené cikatrizace pomocí zavádění šťáv z některých rostlin. Například Admiralityanky si líce a hrud' krášlí sérií kruhových jizev, do nichž je následně vnášeno tmavé barvivo. Na Šalomounových ostrovech si ženy tvořily jizvy po celém těle. Cena ženy stoupala s krásou vyrytého vzoru. Na Fidži je zdobení těla vyhrazeno ženám. Začíná se již v raném věku. Při každém sezení se tetuje až do doby, kdy je bolest nesnesitelná. Domorodcům Torresovy úžiny sloužil jako častý motiv tetováže žralok pro svou dravost či želva pro svou dlouhověkost. Pobřežní kmeny celé Austrálie a Oceánie měly motivy tetování často spjaté právě s mořem, které jejich půdu obklopovalo. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005)

Severně od Melanésie se rozkládá soustava cca dvou tisíc ostrovů a atolů, které získaly název Mikronésie. Patří sem například Marshallovy ostrovy, sousostroví Palau Gilbertovy ostrovy a další. Mikronéské komunity se běžně tetovaly. Tetováž zde byla základní formou umění. Na Kusaji se zdobí nohy modrošedými pruhy, Obyvatelé Gilbertových ostrovů zdobily své tělo od ramenou po kolena malými pruhy ve čtyřech až pěti řadách. Na ostrovech Ponape byly tetovačkami častěji ženy a taktéž jejich těla byla zdobena rozsáhlejšími vzory než u mužů. K samotné tetováži se používalo tetovací pero *kaliz*, s trny místních keřů. Jako pigment sloužil *leneirem* vyráběný z drceného ořechu smíšeného s kokosovým olejem. Důležitou roli hrálo permanentní zdobení i na Marshallových ostrovech. Zde se tetovali především muži, tetovalo se celé tělo, pouze obličej si mohli potetovat nejvyšší pohlaváři. Vzory se sestávaly z lineárních i vertikálních čar. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005) Důvody proč se tetovat vnímali místní domorodci v několika náhledech, a to – v rámci společenského rozlišení, prevence stárnutí a vrásnění pokožky a jako něco stálého, co připomíná identitu dotyčného obyvatele Marshallových ostrovů. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005)

2.4 Sémiologie, vizuální sémiotika a sémiotika tetování

Sémiotika je nauka o znakových systémech a jejich vztazích. Zabývá se nejen jazykovými znaky, ale obecně všemi znakovými systémy. Sémiotika a sémiologie jsou synonymy, přičemž s pojmem sémiologie přišel jazykovědec Ferdinand de Saussure. Tomuto pojmu je na některých místech světa (hlavně v Evropě) dáván přednost dodnes.

Vlastní znakové systémy s určenými pravidly mají kromě jiných umělecké obory, náboženství, rituály nebo hry. Samotný znak se pak skládá z označovaného, označujícího a procesu označování, který označované a označující spojuje. Produktem aktu označování je tedy znak. (Barthes, 1997)

Za zakladatele moderní sémiotiky je považován americký filosof a logik, Charles Sanders Peirce.

Americký filosof a sémiotik, Charles William Morris pak rozdělil samotnou sémiotiku na sémantiku (ta se zabývá významem znaků), syntaktiku nebo také syntax (zkoumá vzájemné vztahy mezi znaky) a pragmatiku (řeší vztahy mezi znaky a jejich uživateli a užívání znaků). Tento typ rozdělení se dá vhodně aplikovat na samotné téma tetování. Všechny tři části tohoto triadického konceptu spolu souvisí. Vztah mezi označujícím a označovacím vytváří význam, jenž se stává významem až ve chvíli, kdy je interpretován. (Bokr)

Jedním z nejvýznamnějších současných sémiotiků je Umberto Eco. Kromě sémiotiky se věnuje také spisovatelství a literární kritice. (Černý & Holeš, 2004)

Těžko si můžeme představit sémiotiku, která by se nezajímala o umění, nebo naopak teorii umění, jež by nepracovala se sémiotikou. Jsou spolu spjaty hned z několika důvodů. Jednak je každé umělecké dílo znakem své doby, jednak je podstatou jeho vytváření vždy sémiotický proces – umělec kóduje své myšlenky a představy pomocí specifických znakových systémů. Při dekódování uměleckého díla se pak uplatňuje jedna z hlavních sémiotických metod, interpretace. (Černý & Holeš, 2004) To znamená, že dílu je přiřkládán určitý význam, a to jak ze strany příjemce, tak ze strany samotného umělce. Právě tetování může sloužit jako příklad uměleckých děl, která připouštějí neomezený počet nejrůznějších interpretací. Od prvopočátků tetování, kdy se tetovaly různé čárky a tečky, jejichž významem si dodnes nejsou badatelé jisti, přes jednoduché piktogramy, složité poskládané obrazce, až po nejasné abstraktní fragmenty. To všechno může interpretovat člověk od člověka různými způsoby. Některá tetování, například právě ve

formě piktogramů, nám dávají pocit, že je jejich interpretace jasnější, některá, například ta abstraktní už tak jasně nepůsobí.

Umělecká díla (včetně tetování), patří v sémiotice mezi takzvané neostré znaky, pro něž je příznačná polysémie (neboli mnohoznačnost) a které téměř vždy přesahují vědomou složku lidské osobnosti a zasahují do složky nevědomé či podvědomé. (Černý & Holeš, 2004)

Výtvarná umění se vyznačují tím, že se zcela obejdou bez přirozeného jazyka i zvukových jednotek. Tetování na nás tedy může působit jazykem tvarů a tahů, případně pak jazykem barev. (Černý & Holeš, 2004) Avšak i přesto, že je tetování obrazovým znakem, je spojeno s jazykem. To proto, že o interpretaci přemýšlíme v rámci jazyka. I když tedy sémiolog pracuje s nelingvistickými, nejazykovými substancemi, dříve nebo později narazí na řeč. (Barthes, 1997)

Roland Barthes vyčlenil v rámci sémiotiky dvě složky – denotační a konotační. Denotace je pro nás jasnější v rámci interpretace, v tetování tedy do denotace můžeme započítat například piktogramy, které odkazují na konkrétní věci a které nám tedy dávají jasnější smysl. Tetováž tedy měla v dřívějších dobách převážně denotační charakter a symboliku. Poslední dobou však má tetování spíše konotační ráz. K tomu, abychom poodhalili roušku interpretace je nutné znát kulturní souvislosti – například místo odkud tetovaný pochází, kde žije a jak.

O sémiotice tetování lze mluvit taktéž v rámci již zmíněného triadického konceptu Charlese Williama Morrise.

Syntaktika se v tetování zabývá vztahem mezi umístěním a tvarem znaku a vzájemnými vztahy jednotlivých vytetovaných znaků. Pro případ vztahu mezi umístěním a tvarem lze uvést příklad tetování mužů z Panope. Při tetování dolních končetin se musel dodržovat přesný řád. Každá noha byla rozdělena na čtyři pole a v každém poli se směl objevit pouze předepsaný vzor. Například ve druhém poli se nacházel takzvaný *tarový list*. (Stingl, 1976)

Za příklad vztahů mezi jednotlivými vzory lze pak uvést tetování námořníků, kteří za prvních pěti tisících mil na moři získali na hrud' modrého ptáčka a za dalších pět tisíc mil pak dalšího. Když jste měli tyto dva ptáčky, čekalo vás další tetování za druhou plavbu po moři a tak dále. Jednoduše řečeno, každé tetování bylo podmíněno vlastnictvím

tetování předešlého. (Martin, Dějiny tetování, 2014) Dalším typickým příkladem syntaktiky v tetováži jsou tetování spojená s přechodovými rituály. Pětileté děvče Chorotiů dostalo nejprve malý kroužek s vnitřním křížkem na čele, k němuž se v sedmi letech přidala tetovaná čára na nos. Tak se pokračovalo. Osmnáctiletá slečna měla navíc čáry na obou tvářích, dospělé ženy měly okrášlenou i bradu. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005) To, že umístění tetováže souvisí jejím významem pak lze vidět například u maorů. Každá část obličeje byla určena pro zápis konkrétní informace o daném člověku. Tedy například tetování na obou lícních kostech ukazovalo, zda daný člověk vstoupil do svazku manželského. (Martin, Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla, 2005)

Určování významu znaků ve vztahu k označovanému patří do sémantiky. Význam tetování tedy někdy závisel na umístění na těle a jeho konkrétní podobě. U některých kmenů například existoval znak, podle kterého se dalo poznat, že je dotyčný muž zbabělec, který utekl z boje. Tento symbol měl jasně dané umístění a podobu. Lze sem také zařadit vězeňské tetování, které vypovídá o jeho nositeli například do jakého gangu patří, či z jakého důvodu se dostal za mříže.

Vztah znaků k přijímajícímu, tedy interpretovi spadá do pragmatiky. Význam znaku se snaží dekodovat interpretátor, kterému se dekodování, a tedy pochopení znaku může nebo nemusí podařit. Protože interprety většiny, ne-li dokonce všech znaků jsou živé organismy, je pragmatika dostatečně přesně charakterizována konstatováním, že pojednává o biotických aspektech semiózy, to je o všech psychologických, biologických a sociologických jevech, k nimž dochází při fungování znaků. (Peirce, Bohumil, & Short, 1972) Interpretovat tetování může kdokoli, kdo je schopen vnímat ho jako znak. V reálném životě tedy půjde kromě vlastních nositelů o ty, kteří tetování mohou vnímat. Může se jednat o někoho úplně cizího, kdo si tetování všimne na ulici, ale také příslušníky ze stejné komunity, kteří jsou s nositelem úzce spjatí a třeba i mají také tělo ozdobené tetováním. Může se jednat například o skupiny sociální, zájmové či etnické. I když to nositelé tetování někdy nepředpokládají a považují tetování za svoji soukromou až intimní záležitost, jedním z jeho nejpodstatnějších významů je funkce komunikační. Prezentací určité značky na svém těle sděluje jedinec svému okolí o sobě řadu informací. Vysílá, mnohdy nevědomě, určité signály, které jeho okolí zachycuje a nějak vykládá. Tak dochází ke komunikaci, ať už chtěl tetovaný oslovit okolí úmyslně, nebo ne. Je

logické a pochopitelné, že význam věcí se vytváří v určitém sociokulturním prostředí a kontextu, plně to platí zejména o tetování. (Bokr)

Závěr

Cílem práce je poskytnout ucelený soubor informací o tetováži po celém světě od dob již minulých až do současnosti. Pomocí literární rešerše, vyhledávání na základě jmen autorů, kteří se problematikou zabývají a klíčových slov, autorka sesbírala a seřadila údaje o tetování do celistvého souboru poskytujícího základní informace o funkcích, historii a sémiotice tetováže.

3 Bibliografie

- administrator. (1. 1 2019). *Co je tetování*. Získáno 31. 3. 2022, z TA2 Tattoo & piercing studio Peruc: <http://ta2.cz/?p=11>.
- Arighan. (26. 9 2015). Získáno 26. 2. 2022, z Malovaný obličej: <https://malovanyoblicej.cz/2015/09/26/historie-barevneho-tela-ii-historie-tetovani/2/>
- Barthes, R. (1997). *Kritika a pravda*. Praha: Dauphin.
- Bokr, K. (nedatováno). *Fenomén tetování – tělo jako sociokulturní a výtvarný dokument*. Univerzita Karlova.
- Bresler, A. (15. 9. 2020). *How Native Arctic Women Are Taking Back the Art of Inuit Tattoos*. Získáno 7. 5. 2022, z matadornetwork: <https://matadornetwork.com/read/traditional-inuit-tattoo-revival/>
- Cummings, J., & White, D. (2012). *Sacred Tattoos of Thailand: Exploring the magic, Masters and Mystery of Sak Yan*. Tarrytown, N.Y., USA: Marshall Cavendish Corp.
- Černý, J., & Holeš, J. (2004). *Sémiotika*. Praha: Portál.
- Drouyer, I. (2013). *Thai magic tattoos: the art and influence of sak yant*. Bangkok: River Books.
- Ferguson Henry, P. L. (1998). *Umění tetování*. Praha: Rebo.
- Gilbert, S. (2001). *The Tattoo History Source Book*. England: Juno Books.
- Guide, T. (20. 1. 2016). *Tattoo culture in Nepal*. (Travel Guide) Získáno 27. 3 2022, z explorehimalaya.com: <https://www.explorehimalaya.com/tattoo-culture-in-nepal/>
- Jan, B. (1990). *Thrákové*. Praha: Panorama.
- Johnnybravo. (2017. 1. 22). *Nejbolestivější tetovací technika z Filipín, které celý svůj život zasvětila 99letá stařenka. Do kůže ti u ní vtloukají trny*. Získáno 26. 3. 2022, z refresher.cz: <https://refresher.cz/40136-Nejbolestivejsi-tetovaci-technika-z-Filipin-ktere-cely-svuj-zivot-zasvetila-99leta-starenka-Do-kuze-ti-u-ni-vtloukaji-trny>
- Koubek, V. (13. 10. 2020). *Kultura pod kůží: Pestré, kruté a bolestivé kmenové tradice*. (100+1) Získáno 2. 4. 2022, z stoplusjednicka.cz: <https://www.stoplusjednicka.cz/kultura-pod-kuzi-pestre-krute-bolestive-kmenove-tradice>

- Krutak, L. (2009). *Dinembo: Forbidden tattoos of the Makonde of Mozambique*. Získáno 9. 4. 2022, z Lars Krutak: <https://www.larskrutak.com/dinembo-forbidden-tattoos-of-the-makonde-of-mozambique/>
- Krutak, L. (2012). *Spiritual skin: Magical tattoos and scarification wisdom. Healing. Shamanic power. Protection*. Ed. Reuss.
- Martin, R. (2005). *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*. Praha: NLN Nakladatelství Lidové noviny.
- Martin, R. (2014). *Dějiny tetování*. Praha: Mladá fronta.
- Meyline. (2018). *Tetování: hennou, obtisky, lepidlem, inkoustem přes šablonu nebo kreslené od ruky: dočasné tetovací techniky krok za krokem*. Praha: Metafora.
- Nikola, M. (nedatováno). *Tetování jako výraz individuální identity*. Technická univerzita v Liberci.
- PainfulPleasures. (5. 7. 2015). *Tattoo Culture in Asia*. Získáno 12. 3. 2022, z painfulpleasures: <https://www.painfulpleasures.com/community/blog/tattoo/tattoo-culture-asia/>
- Peirce, C. S., Bohumi, P., & Short, D. (1972). *Lingvistické čítanky I*. Praha: Sémiotika.
- Radomír, F. (2005). *Piercing*. Žďár nad Sázavou: Sowulo Press.
- Rudolph, S. D. (2007). *Tetování na Marshallových ostrovech*. Žďár nad Sázavou: Sowulo Press.
- Rychlík, M. (27. 2. 2008). *Tetování (10. díl): Barbaři, stigma a křesťanství - Evropa v antice a středověku*. Získáno 26. 2. 2022, z Český rozhlas: <https://plus.rozhlas.cz/tetovani-10-dil-barbari-stigma-a-krestanstvi-evropa-v-antice-a-stredoveku-6631805>
- Seifert, D. (18. 3. 2010). *Tetování zažívá díky biomechanice další boom*. Získáno 27. 3. 2022, z Karlovastký deník: https://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/kv-tetovani-zaziva-boom20100318.html
- Shu-Ping CHIU*, J.-C. T.-Y.-W. (20. 9. 2013). *www.jstage.jst.go.jp*. Získáno 26. 3. 2022, z Analysis of Differences in Lifestyle and Tattoo Culture Acceptance Between Taiwan and China: https://www.jstage.jst.go.jp/article/ijae/13/2/13_115/_pdf/-char/en

- Skotové, Piktové, kilty a tartany – mýtus a skutečnost.* (2. 12. 2020). Získáno 26. 2. 2022, z Pohanský kruh: <https://pohanskykruh.wordpress.com/2020/12/02/skotove-piktove-kilty-a-tartany-mytus-a-skutecnost/>
- Stingl, M. (1976). *Neznámou Mikronésií.* Praha: Svoboda.
- Šebesta, P. J. (19. 12. 2020). *Etnograf Pavel Jáchym Šebesta si získal srdce afrických pygmejů. Z návštěv vozil do Evropy vzácné vzorky i darované kostry.* Získáno 9. 4. 2022, z plus.rozhlas: <https://plus.rozhlas.cz/etnograf-pavel-jachym-sebesta-si-ziskal-srdce-africky-pygmeju-z-navstev-vozil-8385530>
- Švejnoha, D. (11. 2012). *Život s bolestí.* Získáno 2. 4. 2022, z Planeta lidí: <https://www.planetalidi.cz/clanek-zivot-s-bolesti>
- Vater, T., & Thaewchtturat, A. (2011). *Sacred skin: Thailand's spirit tattoos.* Hong Kong: Visionary World Ltd.
- Vince, H. (2010). *Tetování: katalog motivů: základní příručka body-artu.* Praha: Slovart.
- Watkins, J. (2011). *Tetování: symboly a významy.* Praha: Brána.